

Kas Eesti sotsiaal- ja hoolekandesüsteem läheb uuele ringile?

TEKST KÜLLI URB

Tundub, et üks ring Eesti sotsiaalhoolekande arengus on lõppemas ja seisame uue alguses.

Mõni meist vaatab tulevikku lootusrikkalt, mõni kõhedust tundes, kuid ilmselt tunnevad kõik osapooled, et muutusteks on suur vajadus. Indu kavandatu elluviimiseks annab juurde ka märkimisväärne rahasüst Euroopa Liidust. Teengi allpool juttu mõningatest süsteemsetest muudatustest, mis puudega inimesi ning nende lähedasi ja selles valdkonnas töötavaid inimesi lähiajal ees ootavad.

Töövõimereform

Töövõimereformist on palju avalikkuses räägitud, vaieldud selle heade ja halbade külgede üle, aga kindel plaan see ära teha on nüüdseks olemas. Reformikava sisu on valmis ja uus valitsus saadab selle peagi riigikokku. Plaani kohaselt jõustub reform 2015. aasta keskel. Uus valitsuskooalitsioon on kokku leppinud, et töö temaatikaga hakkab tegelema töö ja tervishoiu

Mõni meist vaatab tulevikku lootusrikkalt, mõni kõhedust tundes, kuid ilmselt tunnevad kõik osapooled, et muutusteks on suur vajadus.

valdkonna minister Sotsiaalministeeriumis.

Reformi eesmärkide täitmiseks on planeeritud Euroopa Struktuurfondidest 180 miljonit eurot, mille eest kavatsetakse harida spetsialiste, turgutada rehabilitatsioonisüsteemi, toetada töandjaid, kes võtavad osalise töövõimega inimese tööle, arendada abivahenditega seonduvat jne.

Kriitikanooli on olnud õigustatult palju, kahtluse alla on seatud ka süsteemi jätkusuutlikkus pärast Euroopa rahastusperioodi lõppu. Uus süsteem paneb kohalikud omavalitsused löögi alla, kuna on vastutav sotsiaalteenuste osutamise eest. Kas Euroopa rahadest ka midagi äärealadele jõuab, kus tööpakkujaid väga vähe või polegi, aga töövõimetusega inimesi kordades rohkem kui Tallinnas, kus puudega inimesi on vaid 5,6% elanikkonnast (seevastu nt Põlvamaal üle 20%)?

Meenuvad ühe riigikogu liikme sõnad reformikava

algusperioodi arutelult: „Ega me ise ka ei tea, mis välja tuleb“. Loodame väga, et nüüdseks on kindel teadmine olemas. Reform puudutab paljusid inimesi ja vastutus on tõsine. Endise sotsiaalministri ja praeguse peaministri Taavi Rõivase nõue uue koalitsiooni läbirääkimistel oli, et töövõime-reformiga tuleb kindlasti edasi minna.

Uued arengud erihoolekandes

Erihoolekandest on viimasel paaril aastal põhjendatult palju räägitud – küll halbadest tingimustest, pikkadest järjekordadest, õnnetusjuhtumitest, töötajate palkadest kui ka nende suurest töökoormusest – rahulolematust on jagunud. Valmimas on erihoolekande arengukava 2014–2020, milles rõhutatakse deintitutsionaliseerimise vajalikkust. Siin dikteeribki Euroopa meile abirahade taotlemise tingimused – uute majade ehitamine pole aktsepteeritud, tuleb arendada teenuseid, mis toetavad psüühikahäire ja vaimupuudega inimeste kaasamist kogukonda. See on tõsine väljakutse: meil on olnud ju siiani väga institutsioonikeskne süsteem ning meil on ka suur hulk abivajajaid, kes pole üldse mingeid teenuseid saanud – neid on hooldanud ja hoidnud lähedased. Aga millise hinnaga!

Valminud kavast võib lugeda, et institutsionaalselt hoolduselt kogukonnapõhisele süsteemile üleminek võtab aastaid. See ei kõla kuigi optimistlikult! Aga ehk on siin oma sõna öelda ja tegu teha kogukondadel, kus need inimesed elavad. On juba häid innustavaid näiteid, kus kohalikud inimesed ise on võtnud initsiatiivi ja kogukonnas

elamist korraldama asunud. Selliseid ettevõtmisi peab riik ju igati toetama! Kas Euroopa rahalaev ka väiketegijate sadamasse jõuab? Möödunud sügisel erihoolekande seminaril lubas tookordne Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna juht kaasata kindlasti ka eraettevõtjaid ja MTÜ- d.

Puudega laste abistamise mudel

Sotsiaalministeeriumis käib kibekiire töö puudega laste abistamise mudeli lihvimisel, mis peab valmis saama jaanipäevaks. Mudel peab tagama erivajadustega ja puudega laste varajase märkamise ning igakülgse abistamise. Ka selle mudeli rakendamisel loodetak abirahadele.

Et kavandatavast mudelist täpsemalt kuulda ja omapoolseid mõtteid jagada, korraldas Lii-kumispuuetega Laste Tugiühing

***Puudega lapse
vanemad
rõhutavad, et abi
peab jõudma pereni
kiiresti ning algus
peab olema õige ja
tõhus!***

5. märtsil seminari, kus sõna said puuetega laste vanemad, Sotsiaalministeeriumi spetsialist Pille Vaiksaar ning Tallinna sotsiaal- ja tervishoiuameti spetsialistid. Tegelikult on ju puuetega laste ning nende perede vajadused ammu kaardistatud, aga abi on killustunud ja vahendeid napib, tõsistate puuetega laste rehabilitatsiooni mahud ei vasta kaugeltki vajadusele.

Mis kõige halvem, teave puudega lapse sünnist ei jõua kohati kohalikku omavalitsusse, kus planeeritakse ja osutatakse sotsiaalteenuseid, jagatakse toetusi; ka alusharidus on ju kohaliku omavalitsuse kohustus. Nii jääbki pere üksi väga tõsisel kriisis, mille tagajärjeks on tihti pere purunemine, töökaotus ja vaesus, tähelepanuta jäävad teised pere lapsed, kellel omakorda tekivad terviseprobleemid.

Rääkimata emade läbipõlemisest. Vanemad rõhutasid, et abi peab jõudma pereni kiiresti, algus peab olema õige ja tõhus!

Seminaril tõstatati jälle andmekaitse küsimus, mis on ametnikele tihti argumendiks, et perede kohta teavet ei tohi edastada, kuid kui ei tea, ei saa ju ka aidata. **Seminarist osa võtnud õiguskantsleri büroo laste õiguste osakonna vanemnõuk Margit Sarv selgitas, et kui on tegemist abivajajaga, kelleks puudega laps kindlasti on, siis on informatsiooni edastamine pere kohta näiteks haiglast KOVi täiesti õigustatud, andmekaitse ei saa siin kuidagi takistuseks olla.**

Abistamismudelid pannakse vastustus haigla, eriarsti ja perearsti koostööle. Eriarst või haigla sotsiaaltöötaja teavitab maakondlikku keskust, milleks on siis kas maakondlik rehabilitatsiooni- või õppenõustamiskeskus, puudega lapse sünnist, et keskuse sotsiaaltöötaja hakkaks juhtumit korraldama. Juhtumikorraldaja jääb perele toeks kuni lapse täiskasvanuks saamiseni, seejärel antakse noor üle täiskasvanutega tegelevale rehabilitatsioonimeeskonnale.

Meie edu aluseks on koos tegemine, mitte koostöö, vaid just koos tegemine!

Juhtumikorraldaja kaasab ja teeb koostööd KOVi sotsiaaltöötajaga. Olukord kaardistatakse ja vajadusel vormistatakse puue. Pere vajadusest lähtuvalt tuleb toetama tugiisik, lapsehoidja. Olukorda hinnatakse mitu korda ning jälgitakse abivajaduse muutumist. See on vaid põgus ülevaade meetmetest, mida soovitakse hakata rakendama.

Emad, kes on otsustanud lapsega kodus olla, võiks saada vähemalt miinimumpalka.

Mudel on hetkel alles väljatöötamisel, aga selle kõige tähtsamaks eesmärgiks on varajane märkamine ja abi järjepidevus. Kindlasti tuleb hoolikalt läbi mõelda riigi ning kohaliku omavalitsuse vastutusalad. Riik peab teenuste arendamisele

ja osutamisele öla alla panema, praegune teenuste ebavõrdne areng erinevates piirkondades on märkimisväärne ning selline ebavõrdne kohtlemine ei ole õige.

Puuetega inimeste abistamissüsteem on muutumas. On väga oluline, et toetusrahasid kasutataks tõhusalt ja abivajajaid silmas pidades, raiskamata seejuures aega.

Puudega laste vanemate tööriühm. Foto: Aron Urb

Külastasin hiljuti liikumispuuetga laste kooli Helsingis, kus toimus muljetavaldavalt edukas töö lastega. Kui hakkasime arutama, mis on selliste heade tulemuste alus, ütles kooli juht: „Meie edu aluseks on koos tegemine, mitte koostöö, vaid just koos tegemine!“